V Jeruzaleme sa na Letnice po zostúpení Svätého Ducha sformovalo spoločenstvo veriacich v Ježiša Krista, ktoré je počiatkom Cirkvi (Skutky 2:47), ktorú zasľúbil zbudovať Pán Ježiš Kristus počas svojej pozemskej služby (Matúš 16:18). Evanjelium Ježiša Krista, dobrú správu o spasení z milosti, raná cirkev zvestovala najprv v Jeruzaleme a v jeho okolí a neskôr sa táto zvesť šírila do ostatných krajín vtedajšieho sveta.

Hlavným zdrojom informácií o šírení evanjelia z Jeruzalema až do všetkých končín zeme je kniha Skutkov. Z nej a z posledných veršov Evanjelií porozumieme, ako a prečo sa viera ranej cirkvi, ktorá bola založená na židovských Písmach a upierala sa k židovskému Mesiášovi, stala vierou nežidov, teda pohanov podľa tela.

Veľké prenasledovanie nasledovníkov Ježiša Krista, ktoré nastalo po smrti Štefana, je medzníkom v živote jeruzalemskej cirkvi a kresťanstva. Učeníci sa pre veľké prenasledovanie zo strany jeruzalemských Židov rozpŕchli do okolitých krajín. Na svojom putovaní zvestovali evanjelium a zakladali zbory, z ktorých v tej dobe dôležitú úlohu zohral zbor v sýrskej Antiochii. Tento zbor sa stal dôležitým miestom, z ktorého sa rozšírilo evanjelium do pohanského sveta (pozri tiež článok „Dvojité ustanovenie Pavla za apoštola“ na strane …).

Historicky sa zbor v sýrskej Antiochii sformoval okolo roku 46 n.l. Jeho členovia boli pevní vo viere a tešili sa dobrej povesti medzi ostatným obyvateľstvom. Do tohto zboru priviedol Barnabáš Saula z Tarzu (Skutky 11:25). Počas pôstu a služby Pánovi Svätý Duch povedal zboru, aby oddelili Barnabáša a Saula k dielu, ku ktorému ich povolal (Skutky 13:2). Zbor bol poslušný vedeniu Svätého Ducha, oddelil oboch k ich úlohe, požehnal ich a vyprevadil na ich prvú misijnú cestu.

Prvá misijná cesta (Skutky 13:1-14:28)

Trasa prvej misijnej cesty: Antiochia v Sýrii – Seleucea – ostrov Cyprus: Salamína – Paf – Malá Ázia (dnešné Turecko): Perga – Antiochia v Pizídii – Ikónia – Lystra – Derba – Lystra – Derba –Antiochia v Pizídii – Perga – Atália –Antiochia v Sýrii.

Doba cesty sa datuje do obdobia rokov 46 až 48 n.l. Najpravdepodobnejšie je, že cesta začala v roku 47 n.l.

Cyprus, Barnabášovo rodisko, bol prvým miestom ich svedectva. Barnabáš, Saul a ich pomocník Ján Marek navštívili najprv synagógy Židov a zvestovali im slovo Božie (13:5). V Pafe rímsky prokonzul Sergio Pavol, ktorý keď videl, čo sa stalo s čarodejníkom Elymasom, žasol nad učením Pánovým a uveril (pozri 13:6-12).

Kniha Skutkov neposkytuje žiadne štatistické údaje o výsledkoch misijnej práce na Cypre. Tu sa však stala zmena v misijnej skupine. V Skutkoch 13:2 sa o nej hovorí ako o Barnabášovi a Saulovi. Chápe sa to tak, že Barnabáš tým, že bol uvedený na prvom mieste, bol vodcom skupiny. Saul je menovaný svojím židovským menom. V Skutkoch 13:13 však už čítame: „Potom Pavol a tí, ktorí boli s ním“. Tu je Pavol menovaný svojim pohanským menom a od tejto chvíle v knihe Skutkov pri opisovaní misijných ciest stojí Pavol vždy v popredí.

Stali sa ešte dve významné udalosti. Pavol so skupinou opustili Cyprus a odišli do Malej Ázie (dnešné Turecko) – do Pergy. To bol počiatok šírenia evanjelia do širších oblastí rímskeho impéria, rímskej ríše. V Perge sa od skupiny oddelil Ján Marek a odišiel do Jeruzalema. V Skutkoch nie je uvedený dôvod jeho oddelenia a odchodu do Jeruzalema.

V pizídskej Antiochii v sobotný deň misijná skupina vošla do synagógy a predstavení synagógy vyzvali Pavla, aby prehovoril. Jeho kázeň je zaznamenaná v Skutkoch 13:16-43. Kázeň sa svojou štruktúrou veľmi nelíši od kázania iných apoštolov z prvých kapitol Skutkov, je však v nej nový a silný dôraz na ospravedlnenie z viery v Ježiša Krista: „*Nech vám je teda známe, mužovia bratia, že skrze toho sa vám zvestuje odpustenie hriechov, a od všetkého, od čoho ste v zákone Mojžišovom nemohli byť ospravedlnení, v ňom sa ospravedlňuje každý, kto verí.*

“ (13:38-39). Aj apoštol Peter zvestoval odpustenie hriechov skrze Ježiša Krista (pozri napr. Skutky 3:19, 5:31 a ďalšie miesta). Dovtedy však nikto tak jasne a nekompromisne ako Pavol neprehlásil, že ospravedlnenie je len na základe viery. Byť ospravedlnený znamená byť prehlásený za spravodlivého podľa Mojžišovho zákona. Ospravedlnenie z viery však vylučuje možnosť ospravedlnenia zo skutkov zákona. To bolo to nové pri zvestovaní pravdy evanjelia Ježiša Krista (pozri ďalej aj list Rímskym 3:24-25, 5:1 a iné Pavlove epištoly). Táto skutočnosť (ospravedlnenie len zo samotnej viery a nie zo skutkov) nebola tak jednoznačne zrejmá ani v ranej cirkvi. Svedčia o tom udalosti, ktoré nasledovali po Pavlovom návrate do sýrskej Antiochie a stretnutie v Jeruzaleme kvôli sporu o obriezku (Skutky 15. kapitola). Nakoniec niet sa čomu čudovať, lebo aj Pán Ježiš svojich učeníkov na to upozornil v podobenstve o starom a novom víne: „
A nikto, kto pije staré, nechce hneď nového, lebo hovorí: Staré je lepšie
.“ (Lukáš 5:39).

Výsledok Pavlovej kázne bol dvojaký. Predovšetkým mala veľký ohlas u pohanských poslucháčov, ktorí prosili, aby im nasledujúcu sobotu rozprávali tie isté slová (verš 42) a nasledujúcu sobotu sa zhromaždilo skoro celé mesto počuť slovo Božie (Skutky 13:44). Židovská komunita bola však proti. Židia sa postavili do opozície evanjeliu, boli naplnení závisťou na jeho úspech u pohanov, protivili sa a rúhali sa (13:45). Pavel preto prehlásil, že sa obracajú k pohanom a „*Keď to počuli pohania, radovali sa a oslavovali slovo Pánovo, a uverili všetci, koľko ich bolo odriadených do večného života* .“ (13:48). Jadrom nového kresťanského zboru v pizídskej Antiochii sa stali obrátení pohania.

K podobnej situácii došlo aj v Ikonii. Najprv vošli do synagógy a hovorili tak, že uverilo veľké množstvo Židov aj Grékov (pohanov; 14:1). Židia sa rozdelili a tí z nich, ktorí neuverili, urobili na misijnú skupinu útok a chceli ich ukameňovať (14:5), a preto apoštolovia opustili mesto a odišli do miest Lystry a Derby a ich okolia a evanjelizovali tam.

V Lystre zase došlo ku konfliktu s pohanstvom, keď Jupiterov kňaz so zástupmi mesta prehlásili Pavla a Barnabáša za bohov a chceli im obetovať. Pri tejto príležitosti mal Pavol možnosť zvestovať pohanom, ktorí nepoznali nič zo Starého zákona, jediného pravého Boha, ktorý „*učinil nebo i zem i more a všetko, čo je v nich, ktorý dáva dažde z neba a úrodné časy, naplňujúc nás pokrmom a naše srdcia veselosťou*
.“ (pozri 14:15-17). Tomuto posolstvu mohol rozumieť každý aj zo zástupu pohanov.

V Lystre došlo ku kameňovaniu Pavla a tak druhého dňa spolu s Barnabášom odišli do Derby (14:19). Tu zvestovali evanjelium a získali mnohých za učeníkov. Keď v Derbe dokončili svoju prácu (zvestovanie evanjelia) vrátili sa tou istou cestou, ktorou prišli, späť do Lystry, Ikonie a pizídskej Antiochie pričom upevňovali učeníkov vo viere a vo vytrvalosti a po zboroch ustanovili starších (14:21-23). Cez Pergu prišli do Atálie a odtiaľ sa vrátili do sýrskej Antiochie, odkiaľ boli na misijnú cestu vyslaní.

Význam prvej misijnej cesty apoštola Pavla bol veľký. Pavlovi sa osobne dostalo vodcovské miesto v cirkvi a bol postavený na roveň s ostatnými apoštolmi. Uverilo veľa ľudí a vznikli zbory, v ktorých vo väčšine už boli veriaci z pohanov. Veľmi dôležitým výsledkom bolo upevnenie Pavlovho učenia o ospravedlnení z viery a nie zo skutkov!

Spor o obriezku (Skutky 15:1-29)

Rýchly nárast veľkého počtu uverivších z pohanov podľa tela vyvolal v cirkvi problém: Do akej miery pohania, ktorí uverili v Ježiša Krista ako v Mesiáša a prijali ho za svojho Spasiteľa a Pána, majú zachovávať požiadavky a predpisy Mojžišovho zákona? Vedeli, že Ježiš Kristus seba a svoje slovo povýšil nad Mojžiša i nad prorokov – nad služobníkov. Vedeli, že je Božím Synom a že Syn je väčší nad služobníkov (pozri Židom 3:1-6). Misia medzi pohanmi, ktorí nevedeli nič z Mojžišovho zákona, z ktorých však mnohí uverili a boli pripojení k Pánovi, boli prijatí do cirkví, do kresťanských zborov, rozdelila mienku vodcov cirkvi. Prvou známkou napätia medzi nimi už bol Petrov rozhovor s kresťanmi zo Židov v Jeruzaleme po jeho návrate z Kornéliovho domu.

Na rozriešenie tohto problému a pre odpoveď na nastolenú otázku sa zišli v Jeruzaleme apoštoli a starší, aby uvážili o tejto veci (15:6). Na tomto stretnutí Pavol a Barnabáš porozprávali prítomným o svojej misii medzi pohanmi. Pritom zdôraznili „aké mnohé divy a zázraky činil Boh skrze nich medzi pohanmi.“ (15:12). Tým vlastne povedali to, že Boh potvrdzoval Pavlovo kázanie a učenie o spasení (ospravedlnení) iba z viery vo vzkrieseného Ježiša Krista bez skutkov zákona. Zhromaždenie dospelo k záveru, že Boh, ktorý pozná srdcia, nerobí nijakého rozdielu medzi Židmi a pohanmi a vierou očisťuje srdcia. Boh sa rozhodol rovnako spasiť aj pohanov, ktorí ho budú hľadať a spasenie pre oboch je na ten istý spôsob, a to skrze milosť Pána Ježiša Krista, a nie skrze skutky zákona.

Tento záver bol urobený a prijatý celým zhromaždením bratov, všetkými prítomnými. Tento záver bol po Barnabášovi, Pavlovi, Júdovi a Sílasovi poslaný do zboru v Antiochii, kde bol prijatý s veľkou radosťou (15:30-31). Júda a Sílas povzbudzovali a posilňovali bratov, ktorí ich po nejakom čase prepustili s pokojom k tým, ktorí ich poslali. Sílas sa však rozhodol zostať v Antiochii (15:32-34).

Druhá misijná cesta (Skutky 15:36-18:22)

Pavol a Barnabáš zostali v Antiochii a spolu s inými vyučovali a zvestovali slovo Pánovo (15:35). Po nejakom čase navrhol Pavol Barnabášovi: „*Nože sa vráťme a ponavštevujme svojich bratov po všetkých mestách, v ktorých sme zvestovali slovo Pánovo, a vidzme, ako sa majú.* “ (15:36).

V tomto návrhu je pre misijnú prácu obsiahnutý nový a dôležitý prvok. Evanjelizácia nemá skončiť zvestovaním evanjelia, ale má byť doplnená vyučovaním obrátených, spravovaním a upevňovaním zborov – teda následnou starostlivosťou (prácou).

Medzi Pavlom a Barnabášom však došlo k nedorozumeniu kvôli Jánovi Markovi, a tak sa rozdelili. Barnabáš odišiel s Markom na Cyprus (15:39) a Pavol si k sebe vybral Sílasa a vypravil sa s ním severnou Sýriou do Cilície a upevňovali zbory (15:40).

Trasa druhej misijnej cesty: Antiochia v Sýrii – Derbe – Lystra – Ikónia – Antiochia v Pizídii –

Troada – Neapolis – Filipy – Amfipolis – Tesaloniky (Solún) – Berea – Atény – Korint – Konchry – Efez – Cezarea – Jeruzalem – Antiochia v Sýrii.

Doba cesty: Druhá Pavlova misijná cesta sa uskutočnila v rokoch 49 až 52 n.l. Niekedy v roku 53 sa Pavol vracia späť do sýrskej Antiochie.

Pavlova skupina tentokrát cestovala po súši. Najprv ponavštevovali zbory, ktoré vznikli pri predchádzajúcej misijnej práci, povzbudzovali ich a upevňovali: „*A ako chodili po tých mestách, vydávali im zachovávať ustanovenia, usúdené od apoštolov a od starších, ktorí boli v Jeruzaleme.* “ (16:4). Tak sa dostali až do Derby a Lystry. Tu sa Pavol stretol s Timoteom, mladým obráteným mužom, ktorého matka bola Židovka a otec Grék. Timoteus sa medzi bratmi v Lystre a Ikónii tešil dobrej povesti, bratia mu dávali dobré svedectvo (16:2). Timoteova matka a stará matka vychovávali Timotea v poznaní Písem (2. Timoteovi 1:5 a 3:14-15). Pavol vzal Timotea so sebou na ďalšiu cestu. Rozpoznal v ňom cenného spolupracovníka a budúceho vodcu (Židom 13:17).

S Timoteom bol však pre Pavla spojený nový problém. Židovské obyvateľstvo, ktoré už aj tak bolo nepriateľsky naladené voči Pavlovi a jeho posolstvu, by mohlo neobrezaného Timotea, syna pohanského otca, odmietnuť. Podľa ustanovenia starších a apoštolov na stretnutí v Jeruzaleme, ktoré Pavol teraz po zboroch oznamoval, obriezka k spaseniu nie je potrebná (nutná). Napriek tomu Pavol Timotea obrezal. Timoteus bol svojím pôvodom polovičný Žid,

výchovou však bol celým Židom, preto obriezka Timotea nebola ústupkom judaistov a prestúpením zásady, že pohania podľa tela sa nemusia podrobovať Mojžišovmu zákonu (a teda aj obriezke), pretože Timoteus nebol považovaný za pohana. Obriezka Timotea bola ústupkom, ktorý nenarušil žiadnu zásadu (ani závery jeruzalemského stretnutia), odstránil však prekážky, ktoré by sa Pavlovej misijnej práci mohli zo strany Židov v tejto oblasti stavať do cesty. Vidíme to aj z textu: *„A tak pevneli zbory vo viere a množili sa hojne počtom čo deň.*“ (16:5).

Potom, ako prešli Frýgiu a Galatskú krajinu, prišli do Troady, lebo im Duch Ježišov nedovolil ísť do Bitýnie. V Troade sa stali dve udalosti:

Prvá: Pavol mal videnie, v ktorom ho nejaký muž z Macedónie prosil, aby prišiel do Macedónie a pomohol im (16:9). Pavlova skupina z toho vyrozumela, že ich posiela Pán (16:10), aby tam zvestovali evanjelium.

Druhá: Tu sa k ním pripojil Lukáš, lekár, autor jedného Evanjelia a knihy Skutkov. Vidieť to z veršov 8 a 10. Vo verši 8 je opis Pavlovej skupiny v 3. osobe mn.č. (oni zišli dolu…), ale vo verši 10 je už použitá 1. osoba mn.č. (hneď sme…, aby sme…). Lukáš sám seba nikde nemenuje, ale o jeho prítomnosti v Pavlovej misijnej skupine a v jeho blízkosti svedčí používanie prvej osoby množného čísla.

Z Troady cez Neapolis prišli do Filíp, prvého mesta vtedajšieho Macedónska. V tomto meste bola malá skupina Židov, ktorá však nemala synagógu. K modlitebnému zhromaždeniu sa schádzali za mestom pri rieke. Pavol sa k nim pripojil a tam uverila Lýdia, prozelytka, ktorá predávala purpur. Lýdia ubytovala skupinu vo svojom dome.

V tomto meste Pavol vyhnal démona (vešteckého ducha) z otrokyne, ktorá veštením donášala svojim pánom bohatý zárobok – bola zdrojom ich príjmu (16:19). Títo vzbúrili mesto, chytili Pavla a Sílasa, priviedli ich pred veliteľov mesta. Tí ich nechali palicovať a posadiť do väzenia. Na druhý deň sa Pavol dovolával svojich práv rímskeho občana, čo viedlo k ich prepusteniu. Pavol a Sílas opustili mesto (16:40). Tu končí text Skutkov písaný v prvej osobe množného čísla (my). Prvá osoba množného čísla sa objavuje až po Pavlovom opätovnom príchode do Filíp a k tomu došlo pri jeho tretej misijnej ceste. Prvá osoba mn.č. sa v Lukášovom vyprávaní objavuje až v Skutkoch 20:5 (počkali nás…). Z toho dôvodu sa usudzuje, že Lukáš ostal vo Filipách ako kazateľ miestneho zboru a evanjelista pre jeho okolie.

Vo Filipách sa odohrala jedna významná udalosť. Pavol a Sílas boli z väzenia zázračne vyslobodení a pritom uveril žalárnik a celý jeho dom (16:25-34).

V Tesalonikách Pavol počas troch týždňov kázal v synagóge. Zvestoval im, že Ježiš Kristus je predpovedaný Mesiáš, ktorý musel trpieť a vstať z mŕtvych (17:1-3). Židovská komunita sa rozdelila. Niektorí z nich uverili a s nimi aj množstvo prozelytov a popredných žien mesta (17:4). Odpor tých Židov, ktorí neuverili, sa vystupňoval natoľko, že evanjelisti nemohli ďalej v tomto meste zostať a preto v noci odišli do Beree (17:10), kde opäť vyhľadali synagógu a zvestovali

Ježiša Krista.

Berea je známa tým, že tam prijímali Pavlovo posolstvo vážne a skúmali z Písem každý deň, či je to tak, ako Pavol hovorí (17:11). Mnohí z nich, ako aj mnohí z pohanov, uverili evanjeliu. Dozvedeli sa však o tom Židia z Tesaloniky, prišli do Beree a pobúrili ľudí proti Pavlovi (17:13). Nato Pavol z Beree odišiel, ale Sílas a Timoteus ostali tam.

Pavol zišiel do Atén. Tam čakal na Sílasa a Timotea. Počas čakania hovoril jednak v synagóge so Židmi a aj na tržisku s náhodnými občanmi. Tu sa stretol s novým typom odporcov, so vzdelanými posmešnými pohanmi, ktorí boli ochotní počúvať všetko nové, ale neochotní čomukoľvek uveriť. Epikurejskí a stoickí folozofi ho vzali na Aeropág, aby im tam predložil svoje učenie. Pavlovo kázanie najprv vzbudilo záujem. Táto kázeň je považovaná za výborné kazateľské dielo. Kázal im, že v skutočnosti existuje len jeden Boh, ktorý stvoril nebo a zem, na rozdiel od množstva božstiev, ktoré sa v tomto meste uctievali. Zvestoval Boha, ktorý sa človeku zjavil v jeho vnútri, hovoril o osobnom Bohu a zdôraznil nutnosť pokánia. Svoju kázeň však nemohol dokončiť pre pohŕdavý posmech niektorých poslucháčov, ktorí mu zabránili, aby hovoril viac o zjavení Boha v osobe Ježiša Krista (17:32). Niekoľko málo ľudí sa však k Pavlovi pripojilo a uverilo.

Z Atén Pavol prešiel do Korintu. Korint bol veľkým a bohatým mestom plným prepychu, zábavy a nemravnosti. Tu sa stretol so Židom Akvilom a jeho ženou Priscilou, ktorí prišli do Korintu z Ríma, odkiaľ boli vyhnaní spolu s ostatnými Židmi počas vlády cisára Claudia. Sem za Pavlom prišli z Macedónie Sílas a Timoteus. Pavol zostal v Korinte jeden a pol roka a učil slovo Božie (18:11).

Najprv hovoril v synagóge a presviedčal Židov i Grékov, že Kristus je Ježiš (18:5). Reakcia návštevníkov synagógy bola taká, že Pavol odtiaľ musel odísť: a odíduc odtiaľ prišiel do domu istého bohabojného muža, menom Títa Justa, ktorého dom splýval so synagógou (18:7).

Po odchode z Korintu sa Pavol, sprevádzaný Akvilom a Priscilou, preplavil cez Kenchry do Efezu. Tu sa zdržal len krátko. V Efeze zanechal tento manželský pár a cez prímorskú Cézareu prišiel do Jeruzalema a odtiaľ späť do sýrskej Antiochie (18:21-22). Bola to jeho posledná návšteva zboru, ktorý ho vyslal na misijné cesty.

Tretia misijná cesta (Skutky 18:23-21:19)

Trasa cesty: Antiochia v Sýrii – Tarzus – Derbe – Lystra – Ikónia – Antióchia v Pisídii – Efez – Pergamon – Troada – Neapolis – Filipy – Apollonia – Tesaloniky – Berea – Korint – Berea – Tesaloniky – Apollonia – Amfipolis – Filipy – Neapolis – Assos –Mitiléna – Milét – Kós – Rodos – Patara – Týrus – Ptolemaida – Cézarea – Jeruzalém.

Doba cesty: 53-58 n.l.

Keď Pavol pobudol nejaký čas v sýrskej Antiochii, znovu odtiaľ odišiel a chodil po Galatskej krajine a Frýgii a upevňoval učeníkov (18:23). V tomto období prišiel do Efezu vzdelaný Žid z Alexandrie (Egypt) menom Apollo, muž výrečný a mocný v Písmach, ktorý kázal Krista znajúc len krst Jánov (18:24-25). Poznanie Apolla nebolo chybné, bolo len nedostatočné. Akvila a Priscila ho vzali k sebe a dôkladnejšie ho vyučili ceste Božej (18:26). Apollo potom, ešte pred príchodom Pavlovým, opustil Efez a s odporučením od bratov prišiel do Achaje, kde sa stal jedným z vedúcich obrancov viery v Ježiša Krista (18:28). Neskôr o ňom čítame ako o Pavlovom blízkom priateľovi a spolupracovníkovi (1. Korintským 16:12; Títovi 3:13).

Pavol stretol v Efeze asi 12 učeníkov, ktorí nevedeli, že Svätý Duch už prišiel (zostúpil). Vysvetlil im, že Jánov krst je nedostatočný k plnému kresťanstvu, pretože veriaci majú byť naplňovaní Svätým Duchom a nielen činiť pokánie. Pavol doplnil úprimnú, ale nedokonalú vieru týchto ľudí a oni sa dali pokrstiť na meno Pána Ježiša (19:1-7).

Pavol sa tu stretol ďalej so silným okultizmom. Boh však skrze Pavlove ruky konal veľké divy (18:11). Mnohí, ktorí uverili, vyznávali a priznávali svoje viny a mnohí z tých, ktorí sa zapodievali čarami, poznášali svoje knihy a pálili ich (19:18-19).

Pavol viac ako dva roky kázal v Efeze, najprv asi tri mesiace v synagóge a potom v škole istého Tyrana (18:8-9). Služba apoštola Pavla v Efeze bola jedinečná a úspešná. Svojim kázaním a vyučovaním ovplyvnil obyvateľov Efezu a celého okolia: „*takže všetci, ktorí bývali v Ázii, počuli slovo Pána Ježiša, Židia i Gréci* .“ (19:10). Mnohí uverili v Pána Ježiša a miestni výrobcovia modiel utrpeli finančné straty (19:26-27). Efezský zbor sa stal na dlhé obdobie strediskom misie a pevnosťou kresťanstva.

Pavol prešiel cez Macedóniu do Grécka, kde pobudol tri mesiace. Pritom vyučoval, napomínal a upevňoval učeníkov. Usudzujeme, že vo Filipách sa k Pavlovi pripojil Lukáš a sprevádzal ho po Macedónii, Achaji a potom aj späť až do Jeruzalema, lebo od Skutkov 20:5 (čo je už popis Pavlovej spiatočnej cesty) opäť v Lukášovom rozprávaní nachádzame vyprávanie v 1. osobe množného čísla.

Pavol chcel zostať v Jeruzaleme len krátku dobu, lebo sa chcel vydať na ďalšiu misijnú cestu. Vytýčil si ďalšie cesty a plány. Pavol si ešte v Efeze predsavzal, „*že keď prejde Macedóniu a Achaju, pôjde do Jeruzalema a povedal: Potom, keď budem tam a odbavím sa, musím vidieť aj Rím* .“ (19:21).

O ďalších príbehoch a udalostiach Pavlovho života vypráva Lukáš v nasledujúcich kapitolách knihy Skutkov.